

Ейвас Л. Ф.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри декоративно-прикладного мистецтва та дизайну
Криворізького державного педагогічного університету
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Мусієнко О. О.,

*викладач кафедри декоративно-прикладного мистецтва та дизайну
Криворізького державного педагогічного університету
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

ЗМІНА ВЕКТОРУ ДИЗАЙН-ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Виникнення постмодернізму як глобального явища культури пов'язують із наслідками Другої світової війни – коли суспільство свідомо чи несвідомо починає заперечувати тоталітаризм, силовий агресивний примус до порядку та авторитарну політичну агресію. Це неприйняття поширюється на соціальні та культурно-мистецькі аспекти життя, поступово змінюючи естетичні і культурні постулати модернізму.

У XIX–XX ст. виникає модернізм, коли, як зауважує Н. Столярчук, «значно прискорилися темпи культурного прогресу, чому сприяли такі фактори, як економічне піднесення на основі промислової революції, радикальні зміни соціально-політичної ситуації, лібералізація суспільства, небувалий розвиток природничих наук» [5, с. 14–15], що виявилось факторами впливу на формування світоглядної парадигми, орієнтованої на емоційне, ірраціональне, образно-інтуїтивне світосприйняття, а відтак, зміну способів і форм естетичного освоєння дійсності, стверджуючи свої позиції майже до половини XX ст.

В свою чергу постмодернізм виступає як реакція на застарілість ідей модернізму, ставить під сумнів етику дотримання художніх правил, збурює культурні та мистецькі традиції й надає творчості характеристик «стрімкості», «мистецького запалу». Такі зміни є характерними для початку нового історичного періоду, кардинальних зрушень в культурі та мистецтві – «історія людства демонструє нам картину своєрідної поперемінної («пульсуючої») зміни раціоналістично-ірраціоналістичних світоглядних концепцій...» [5, с. 15].

Дехто з дослідників (Ю. Габермас, Е. Гідденс) розглядають постмодернізм як еволюційний крок модернізму, наділяючи його

термінами «реконструкція модернізму», «плинною сучасністю», «радикалізованим, незавершеним модернізмом», «неоархаїка» та ін. [2]. Розмірковуючи про незавершеність модерну як історико-культурного проєкту, Ю. Габермас (Habermas J. 1986) вважає, що його потенціал не був вичерпаний й наголошує на тому, що людство має триматися вироблених модернізмом світоглядних цінностей, аби не зануритися в деструктивні явища. З ним погоджується Е. Гідденс (Giddens A. 1990), даючи назву новому (постмодерновому) стану суспільства – «радикалізований модерн», що є не запереченням модерну, а натомість, є його продовженням. За хронологією цей період відповідає другому етапу розвитку дизайну (1940–1970-ті рр.).

Отже, дизайн-діяльність в контексті культури постмодернізму, заперечуючи слабкі риси модернізму початку ХХ ст. (іраціональність, перебільшена символіка та метафоричність імажинізму та сюрреалізму, надмірне бунтарство авангардизму, складний суб'єктивізм творчої індивідуальності експресіонізму), водночас базується на основних ідеях модернізму й володіє істотною спільністю в філософському розумінні та мистецькій орієнтації на виявлення протиріч, використання методів дискурсу і деконструкції, бінарної опозиції, виходу за межі усталених канонів, децентралізації знань і поглядів на творчість.

Взаємопроникнення високих мистецтв і масової культури, елітарного і популярного мистецтва, тяжіння до декорування поверхонь, активне застосування виразних можливостей кольору, текстур, еклектичність, змішування стилів й напрямків мистецтв, ексцентричність – стають суттєвими ознаками дизайну постмодернізму другої половини ХХ ст. З часу функціонування Баухаузу а згодом вищої школи Gestaltung (ЕПРА) в Ульмі (саме якій дизайн завдячує сформованою методологією дизайн-проєктування) й до 80-тих рр. ХХ століття поступово змінюються засади графічного дизайну від ручної графіки до появи цифрової. Через технологічний прорив у розвитку комп'ютерних цифрових технологій, можливостей комп'ютерної графіки, графічний дизайн виокремлюється як самостійний феномен й змінює естетичні цінності як проєктно-творча практика [2, с. 60].

Постмодерністська естетика арт-дизайну, запропонована групою «Мемфіс» (1981) толерантно співіснує поряд з функціональним дизайном. У ґрунтовному дослідженні «Дизайн в культурі ХХ сторіччя», звертаючи увагу на явище арт-дизайну (DesignArt), що зароджується на початку 80-х як певне передчуття творчої кризи «лінійного проєктування», В. Аронов тим не менш доходить висновку, що було би помилкою вважати згасання суто функціональної проєктної лінії дизайну з появою постмодернізму [1, с. 319].

Як складову публічних художніх практик, мистецький феномен дизайн-проекування, який не є виключно явищем естетичним, але «виконує роль своєрідного візуального транслятора смислових патернів» розглядає явище арт-дизайну Н. Пшінка [4, с. 75]. На думку дослідниці, публічні мистецькі практики західної Європи та США середини ХХ ст. «спірались ідеологічно на демократичний ідеал державного устрою, а культурологічно – на тяглу мистецьку традицію» [4, с. 75]. Система цінностей та установок формується завдяки уявленням суспільства споживання, не останню роль в цьому процесі відіграє дизайн. Ю. Г. Легенький у статті «Композиційна модель дизайну: домодерні, модерні, постмодерні, метамодерні реляції composition» висловлює думку щодо відмінності дизайну постмодерну від модерну, що також можна вважати ознакою зміни культурологічних векторів дизайн-діяльності – «модернізм передбачає тимчасове впорядкування, а постмодерн передбачає просторовий безлад» [3, с. 9].

Підсумовуючи побіжний огляд змін напрямків та засад дизайн-діяльності під впливом історичних, економічних, культурних та світоглядних чинників у добу постмодерну, вбачаємо перспективи подальших досліджень у вивченні розвитку дизайну постмодернізму на національному ґрунті. Науковий інтерес викликають маловідомі персоналії вітчизняних дизайнерів, їх методи, використовувані методики та прийоми, а також пошуки закономірностей, тотожності та відмінностей у підходах європейських та вітчизняних дизайнерів доби «нового модерну».

Список використаних джерел:

1. Аронов В. Р. Дизайн в культуре XX века. 1945–1990. М. : Издатель В. Д. Аронов, 2013. 406 с.
2. Беляева Е. В. Нравственные ценности эпохи постмодерна. *Философия и социальные науки* : науч. журнал № 1. БГУ, 2010. С. 60–65.
3. Легенький Ю. Г. Композиційна модель дизайну: домодерні, модерні, постмодерні, метамодерні реляції composition. *Дизайн після епохи постмодерну: ідеї, теорія, практика* : матер. всеукр. наук.-практ. конф., Київ. нац. ун-т к-ри і мист., 15–16 квітня 2021 р. К. : КНУКіМ, 2021. С. 8–16.
4. Пшінка Н. Арт-дизайн в контексті сучасних публічних художніх практик. *Актуальні проблеми сучасного дизайну* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (23 квітня 2020 р., м. Київ) : в 2-х т. Т. 1. Київ : КНУТД, 2020. С. 74–78.
5. Столярчук Н. Український авангард ХХ століття : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 180 с.